

concluzii se simte lipsa de precizie în definirea situației cnejilor ca magistrați sau ca stăpîni feudali. Lucrările lui I. Bogdan cu privire la instituția cnezatului au constituit însă baza unor cercetări ulterioare. Această importantă problemă a fost dezbătută și de alți istorici, care s-au ocupat de istoria socială a românilor, ca: R. Rosetti, C. Giurescu, P. P. Panaitescu. În cercetările lor ei au avut ca punct de plecare rezultatele obținute de I. Bogdan. Dar, cu toate eforturile depuse de istorici, în jurul acestei probleme și pînă acum sînt multe lucruri neclare. Ideile principale ale lui I. Bogdan cu privire la situația satului medieval sînt îndeobște recunoscute de istoricii de astăzi, care consideră că satul era condus de reprezentanții săi numiți cneji, juzi sau vătămani. Aceștia erau judecătorii pricinilor mărunte ivite în sat, repartizau dările cuvenite domnului asupra locuitorilor din sat, strîngeau aceste dări¹.

Instituția cnezatului, fiind strîns legată de problema proprietății asupra pămîntului și de problema șerbiei, l-a îndemnat pe I. Bogdan să cerceteze și aceste din urmă aspecte ale vieții satului.

Cu toate că istoricul nu ne-a lăsat studii speciale referitoare la problemele menționate mai sus, materialul adunat atestă interesul și intenția lui de a le cerceta. O confirmă și studiul publicat în 1903, *Patru documente de la Mihai Viteazul*, însoțit de comentarii, care dau dovada că a înțeles just caracterul de clasă al șerbiei. I. Bogdan reconstituie just procesul de jefuire a țăranilor de către stăpînii de pămînt și al transformării lor în șerbi².

Studierea proprietății asupra pămîntului a ridicat în fața cercetătorului problema îndatoririlor militare ale acelor care se foloseau de pămînt sub o formă oarecare. Stabilind o legătură indisolubilă între proprietatea asupra pămîntului și slujba militară, I. Bogdan s-a preocupat de problema organizării militare la români, căreia i-a consacrat un studiu special: *Documentul Rîzenilor din 1484 și organizarea armatei moldovene în sec. al XV-lea*³.

Partea introductivă a studiului este deosebit de prețioasă în ceea ce privește aplicarea metodei de lucru. Autorul arată că în studiul său el se baza pe documente, pe studiul terminologiei militare, pe analogia cu țările vecine, care au servit românilor de model în ceea ce privește organizarea armatei⁴. În partea consacrată istoriografiei problemei se arată că istoricii care s-au ocupat de organizarea militară n-au folosit întreaga documentare, îndeosebi documentele interne și n-au relevat aspecte dintre cele mai importante ca: modul de recrutare pentru oaste, rolul cetăților în apărarea țării, organizarea militară în perioada anterioară sec. al XIV-lea⁵. Deși sînt folosite în special izvoarele epocii (din sec. al XV-lea), se recurge și la cele din secolele al XVI-lea și al XVII-lea, «care se pot raporta la secolele precedente»⁶.

Pentru reconstituirea organizării militare a Moldovei din sec. al XV-lea, I. Bogdan a pornit de la o analiză migăloasă a termenilor militari folosiți de români. I-a comparat cu termenii militari uziți la popoarele vecine, stabilind că, în majoritatea cazurilor, ei sînt de origine slavă; alături de ei au mai existat însă și termeni de origine maghiară sau germană. Termenii referitori

¹ *Istoria României*, II, p. 305.

² I. B o g d a n, *Patru documente de la Mihai Viteazul*, în *Prinos lui D. A. Sturza*, București, 1903.

³ AAR, Memorii, S. II, t. XXX, 1903.

⁴ *Ibidem*, p. 10.

⁵ *Ibidem*, p. 23.

⁶ *Ibidem*, p. 24.